

El teatre

Dins l'extraordinària diversitat i riquesa festiva que hi ha en el domini català, són vives un seguit de manifestacions plenament inserides en el concepte de teatralitat. I és que la festa i la teatralitat han estat lligades al llarg del temps, tot i que no són una mateixa cosa.

Utilitzem conscientment l'etiqueta «teatralitat», en comptes de la de «teatre», per allunyar-nos del concepte, històricament més estès i més estricte, que lliga el fet teatral al text, a la paraula o a la literatura. S'anomenen espectacles teatrals la suma de diversos elements que concorden en el temps de la representació. Considerar el text literari com a element essencial o indispensable per a l'existència del teatre és ben distant de les anàlisis més contemporànies i avançades. Així, els treballs d'algunes de les companyies teatrals més importants del panorama mundial dels nostres dies són demostracions febaents del caire secundari, i de vegades prescindible, de la paraula. La Fura dels Baus, Plàsticiens Volants, Xarxa Teatre o Royal de Luxe són mostres reconegudes d'aquesta constatació.

La teatralitat festiva, doncs, abasta un conjunt de representacions que tenen molt en comú amb d'altres espectacles teatrals de creació recent. La diferència essencial entre una i altra ve donada per les funcionalitats d'uns o altres espectacles. La teatralitat festiva té una funcionalitat mística –algú podria anomenar-la social, cívica o religiosa– que converteix el fet espectacular en un ritual anual, en el qual la previsió del que succeirà no li resta interès: l'efecte encisador neix de la manera com s'executa i com es viu. En canvi, la teatralitat d'una companyia de teatre en la creació del seu nou espectacle és dominada per la funció artística: la creativitat esdevé motor del que veuran els espectadors. Això no obstant, en les formes de teatralitat festiva també es poden trobar trets propis de la funcionalitat artística, com també qualitats pedagògiques.

La teatralitat popular és, en paraules de Xavier Fàbregas, feta pel poble i per al poble. Així, el poble és, per una banda, el que, de forma amateur i voluntària, representa l'espectacle teatral i, per l'altra, és també el públic. Aquest públic, en el qual s'integren també els forasters, legitima la festa i hi participa perquè s'hi sent fortament lligat. És, doncs, un procés de socialització cerimonial que fa que, dins d'aquesta teatralitat popular, la vivència festiva impliqui una participació molt més necessària del públic.

La festa és una crida perquè tothom s'hi aboqui i la visqui col·lectivament, evitant la simple i convencional contemplació des de l'exterior. En la teatralitat festiva es produeix una relació molt intensa entre els actors i els espectadors, els quals, malgrat no ser cap dels personatges teatrals, sí que són uns agents que s'integraran en el procés de la celebració, i participaran de l'escena i l'envairan, a través d'una predisposició molt especial, una indumentària especial o la barreja amb els actants. La representació esdevé un fet irrepètible, que succeeix en un espai i un temps concrets. Podem introduir, doncs, seguint les línies d'investigació de la literatura oral, el concepte d'etnoteatralitat.

El teatre popular, actualment, el podem viure tant a l'interior de recintes com al carrer i a la plaça pública. Les esglésies acullen representacions diverses, corresponents a diferents moments de l'any litúrgic, i les podríem arribar a considerar com un perllongament del carrer. Passa el mateix quan la teatralitat popular envaeix els teatres convencionals, a la italiana. Així, no és estrany que la seva manera de fer, en l'església o el teatre, sigui diferent de la resta de dies en què va a l'ofici o bé assisteix a un espectacle de temporada estable. Que s'aplaudeixi en els moments més importants, que es mengi o es begui, que es desbordi la capacitat real i còmoda del recinte, que en ocasions s'arribi a una mena d'èxtasi col·lectiu, etc. són realitats encara plenament vives en les Passions, el Misteri d'Elx o els Pastorets.

El vestuari

El vestuari propi de la teatralitat popular que ha pervingut fins avui és tan heterogeni com els cicles temàtics en què es divideix. La indumentària serveix per diferenciar els actants respecte dels espectadors, bàsicament atorgant a l'individu que la porta una dimensió sagrada, precristiana o cristiana. Atesa l'arrel medieval de moltes de les formes conservades, el vestuari no és suficient per caracteritzar el personatge. Per això, els accessoris que l'acompanyen són extraordinàriament útils per

identificar-los. Així, determinats estris serviran per reconèixer els apòstols en les processons del Corpus i de la Setmana Santa, o les màscares, hereves de la tradició clàssica, actuaran com a elements indispensables per dotar el personatge de la dimensió màgicoespectacular perseguida. Per això, tot i el retrocés històric experimentat, la màscara és molt pròpia dels elements sagrats, tant els que representen el cel o el bé cristià com els que simbolitzen el mal infernal, per exemple dels diables de la Patum de Berga.

Al carrer podem trobar sis grans blocs d'indumentària i d'atrezzo. En primer lloc, la que serveix per identificar els personatges de la tradició bíblica o històrica sagrada cristiana. Intenten traslladar-nos cap a l'època de la vida de Jesucrist, tot cercant un cert rigor cronològic, malgrat que el pas dels segles hagi comportat l'abandó de l'austeritat medieval religiosa que els caracteritzava.

Un segon bloc el constitueix la indumentària pròpia dels elements teatrals més medievals. Són les lluites de turcs i cristians, d'àngels i arcàngels enfront dels diables, o la figura de l'ós a Prats de Molló, que no és altra cosa que la vigència dels homes pelosos medievals, una mena de salvatges.

En un tercer bloc, trobem els vestits més característics dels cerimonials penitencials que agafen empenta a partir del segle XVI: són les cucurulles i vestes processionals, juntament amb els múltiples impropis de les darreres hores de Jesucrist.

El conjunt d'indumentària del quart bloc és anacrònic: pastorets i pastorettes catalanes enmig de paisatges bíblics pretèrits.

D'altra banda, en un cinquè bloc, també caldria analitzar la indumentària de diverses èpoques que ha anat deixant el seu segell en un o altre element, com és el cas, per exemple, del ball parlat de Dames i Vells de Tarragona, o de la Filoleta, Filandrona o Astúcia -la luxúria transvestida- dels Ports de Morella.

Finalment, el sisè i darrer gran bloc de la indumentària és el vestuari neutre de danses vives com els bastoners, cercolets o arquets, les gitanes o cintes i els panderos, en les quals l'estri que duen els actants és el veritable element definidor.